

APSTIPRINĀTS:

LCZB direktore I.Erba

2009.g. 15.oktobris

VIENTAS DATU APSTRĀDES KONCEPCIJA LIEPĀJAS REĢIONA BIBLIOTĒKĀM

1. Konceptijas mērķis
2. Vispārīgs konceptijas raksturojums
3. Esošās situācijas raksturojums
4. Liepājas reģionālais kopkatalogs
5. Novadpētniecības datubāze
6. Vienoti datu apstrādes principi Datu apstrāde BIS Alise 4i
7. Vienotas datu apstrādes regulējoši normatīvie dokumenti
8. Liepājas reģiona vienota lietotāju reģistrācija
9. Metodiskais un tehniskais atbalsts dalībbibliotēkām

1. KONCEPCIJAS MĒRĶIS

- 1.1. Nodrošināt vienotu un stabilu informācijas resursu ievades un apstrādes procesu Liepājas Centrālās Zinātniskās Bibliotēkas informācijas sistēmā starp Liepājas Centrālo zinātnisko bibliotēku (turpmāk tekstā - LCZB) un citām bibliotēkām, kas strādā BIS Alise 4 vai Skolu Alise (turpmāk tekstā – dalībbibliotēkām).
- 1.2. **Informācijas resursi** ir bibliotēku iespaiddarbu **krājums** un **lietotāji**.

2. VISPĀRĪGS KONCEPCIJAS RAKSTUROJUMS

- 2.1. Konceptija balstās uz savstarpēju sadarbības modeli starp LCZB un pārējām dalībbibliotēkām, nosakot pienākumu un atbildības līmeņus.
- 2.2. Tā paredzēta bibliotekārajam darbam BIS sistēmās: **Alise, Alise 4i un Skolu Alise**.
- 2.3. LCZB un pārējo dalībbibliotēku sadarbība datu ievades procesā notiek pēc divpusēji noslēgta līguma starp LCZB un pārējām dalībbibliotēkām.
- 2.4. Konceptijas **lietotāji** ir:
 - LCZB Fondu komplektēšanas un apstrādes nodaļas darbinieki, kuri veic kārtējo komplektēšanu, katalogizāciju un rekatalogizāciju LCZB krājumam;
 - LCZB Bibliogrāfiskā un uzziņu nodaļas darbinieki, kuri veido novadpētniecības analītisko datubāzi;

- LCZB lietotāju apkalpojošo nodaļu un filiālbibliotēku darbinieki, kuri veic lietotāju reģistrāciju;
- Liepājas reģiona (8 novadu) bibliotēku darbinieki, kuri strādā BIS Alise 4i;
- Liepājas pilsētas vispārizglītojošās un citu izglītības iestāžu bibliotēku darbinieki, kuri strādā BIS Skolu Alise;
- Liepājas reģiona (8 novadu) skolu bibliotēkas darbinieki, kuri strādā BIS Skolu Alise.

2.5. Datu ievades koncepcija paredz iekļaut kopkatalogā arī citas Liepājas reģiona bibliotēkas. Ikvienu bibliotēka, kas ir juridiska persona, un kurai ir iegādāta BIS Alise un saņemta apliecība par apmācības kursiem un **noslēgts līgums ar LCZB**, var piedalīties vienotas datubāzes veidošanā.

3. ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

3.1. LCZB bibliotekāro procesu automatizāciju uzsāka **1998.gada februārī** BIS ALISE, veidojot elektronisko katalogu, novadpētniecības resursu datu bāzi un bibliotēkas lietotāju datubāzi. LCZB veic kārtējo komplektēšanu, katalogizāciju un rekatalogizāciju CZB un 5 filiālbibliotēku krājumam.

3.2. 2005.gada 14.oktobrī tika uzsākta **Liepājas pilsētas un rajona bibliotēku elektroniskā kopkataloga veidošana**, pakāpeniski iekļaujot visu 8 novadu pagasta bibliotēku krājumu ziņas.

Kopš 2007.gada BIS Alise 4i versijā strādā Liepājas 8.vidusskolas un 25 Liepājas pagastu bibliotēkas, iekļaujot savu krājumu ziņas.

Bibliogrāfisko datu ievadē tiek atbalstīts **MARC21 standarts**.

Koncepcija paredz vienotu datu ievades principu šādās datubāzēs:

- Bibliotēkas elektroniskajā kopkatalogā
- Novadpētniecības datubāzē
- Vienotajā lietotāju datubāzē

3.3. BIS Alise 4 darbību **administrē LCZB IT resursu attīstības departamenta atbildīgie speciālisti**.

4. LIEPĀJAS REĢIONĀLAIS KOPKATALOGS

4.1. Kopkatalogs – vairāku bibliotēku krājumu pieejamība internetā no vienas saskarnes, ko nodrošina modulis WebPac.

Kopkataloga mērķis – nodrošināt lietotājiem informāciju par Liepājas pilsētas un rajona bibliotēku krājumiem un optimālu pieeju bibliogrāfiskiem datiem par visiem dokumentiem, kas pieejami kopkatalogu dalībnieku bibliotēkās, norādot dokumentu atrašanās vietu un pieejamību.

Kopkataloga veids ir fiziskais kopkatalogs ar vienu centrālo datu bāzi, par kuru atbildīgā bibliotēka ir LCZB). 2005.gada 14.oktobrī tika uzsākta **Liepājas pilsētas un rajona bibliotēku elektroniskā kopkataloga veidošana**.

4.2. Kopkatalogs atspoguļo LCZB un 5 filiālbibliotēku, Liepājas 8.vidusskolas bibliotēku un 8 novadu pagastu bibliotēkas krājumus.

Kopkatalogā ievada dalībbibliotēku kārtējās komplektēšanas, rekatalogizācijas un periodisko izdevumu datus.

4.3. Datu ievades koncepcija paredz iekļaut kopkatalogā arī citas Liepājas reģiona bibliotēkas. Ikviens bibliotēka, kas ir juridiska persona var piedalīties kopkataloga veidošanā, iegādājoties **attiecīgu bibliotēkas sistēmas Alise versiju un noslēdzot līgumu ar LCZB.**

4.4. Kopkataloga **veidošanas metodika.**

Kopkataloga veidošanas galvenais uzdevums ir bibliogrāfiska ierakstu veidošana un eksemplāru pievienošana. **Tā norit 2 veidos:**

1. Kopkataloga dalībbibliotēka, kas strādā BIS Alise 4i vai Skolu Alise pievieno **tikai pie identiska bibliogrāfiska apraksta savas bibliotēkas eksemplāru ziņas** – inventāra numuru, cenu un eksemplāra atrašanās vietu jeb plaukta indeksu.

Ja vajadzīgais apraksts nav datubāzē vai ir tikai līdzīgs ieraksts, bibliotekāram jāveido jauns bibliogrāfiskais apraksts, izmantojot Z39.50 klients iespējas. Nepieciešamo ierakstu no citu bibliotēku Z39.50 servera lejupielādē kopkatalogā, redīgē, pievieno lokālo datu laukus un eksemplāra ziņas.

Jaunu bibliogrāfisku aprakstu drīkst veidot, ja ir apmeklēti BIS Alise apmācību kursi par „Bibliogrāfisko ierakstu veidošanu MARC 21 formātā” un saskaņots darba process ar LCZB.

Aizliegts dzēst citu dalībbibliotēku veidotos bibliogrāfiskos aprakstus.

2. [Pagastu] bibliotēkas, kurām nav BIS Alise, bet ir interneta pieslēgums, sūta pa e-pastu aprakstu sarakstus pēc noteikta standarta LCZB un LCZB pievieno esošajiem ierakstiem rajona bibliotēku iesūtīto eksemplāru ziņas – inventāra numuru, cenu un eksemplāra atrašanās vietu jeb plaukta indeksu. Sūtītos eksemplārus pievieno LCZB atbildīgais speciālists.

Ja LCZB elektroniskajā katalogā nav iesūtītais ieraksts, veido jaunu aprakstu atbilstoši MARC 21 standartam, **izmantojot Z39.50 klients iespējas.** Ja LCZB atbildīgais speciālists nevar izveidot resursu pēc uzrakstītā, dalībbibliotēku darbinieks piegādā izdevumu.

4.5. Dalībbibliotēkas kopkatalogā cenšas atspoguļot krājumu, **ievērojot šādu secību:**

- 1) jaunākos izdevumus
- 2) pieprasītāko literatūru (izmantota pēdējos 5 gados)
- 3) latviešu oriģinālliteratūru
- 4) pārējo krājumu.

5. NOVADPĒTNIECĪBAS DATUBĀZE

5.1. Novadpētniecības datubāzi veido LCZB Bibliogrāfiskā un uzzīņu nodaļa. Tajā pieejami analītiskie apraksti par Liepājas pilsētu un rajonu no pilsētas un rajona laikrakstiem, centrālajiem preses izdevumiem un citiem iespieddarbiem.

5.2. Dalībbibliotēkas Novadpētniecības datubāzi izmanto **tikai informācijas atļasei no interneta WebPac moduļa (adrese - <http://liepaja.biblioteka.lv/alise/>)**.

5.3. Dalībbibliotēkām ir tiesības veidot bibliogrāfiskos aprakstus Novadpētniecības datubāzē par savu novadu, tikai izejot apmācības kursus BIS Alise Analītisko ierakstu veidošana un saskaņojot darbu ar LCZB atbildīgajiem speciālistiem.

6. Bibliogrāfisko ierakstu VIENOTI DATU APSTRĀDES PRINCIPI DATU APSTRĀDE BIS ALISE

6.1. Ierakstu veidošanas metodika paredz vienotu ierakstu veidošanu kopkataloga ierakstiem:

- Ierakstus īsina pēc vienotiem noteikumiem. Nesaīsina grāmatas nosaukumu un citas nosaukumu ziņas (vārdu saīsināšanai izmanto izdevumu „Latviešu valodas vārdu un vārdkopu īsināšanas noteikumi bibliogrāfisko datu apstrādē, 3.izdevums – 2008” (skatīt zemāk)
- Bibliogrāfisko ierakstu klasifikāciju (pēc UDK) nosaka tas, kurš veido aprakstu. LCZB ir tiesības mainīt UDK, ja uzskata to par nepareizu, vai papildināt, informējot par izmaiņām aprakstu veidotāju.

6.2. **Plaukta indeksu jeb eksemplāra atrašanās vietu** katra dalībbibliotēkas atzīmē savu, taču pamatnodaļai jābūt vienādei. Piemēram, ja LCZB eksemplāra atrašanās vieta ir 791.4(092)(L) (Latvijas kinodarbinieki), tad dalībbibliotēkām ir tiesības savā bibliotēkā esošajam eksemplāram atzīmēt plaukta indeksu 791 vai 791.4.

Ja rajona bibliotēka iesniedz bibliogrāfisku aprakstu, kura klasifikācija atšķiras no centrālās bibliotēkas izveidotā apraksta, LCZB atbildīgie speciālisti ir tiesīgi to mainīt un pielīdzināt esošam aprakstam.

6.3. Ierakstu bibliogrāfiskos datus **redīgē tikai LCZB - par kopkatalogu atbildīgā bibliotēka.**

6.4. **Galvenie normatīvās bāzes dokumenti** kvalitatīvai kopkataloga bibliogrāfisko ierakstu izveidei:

- Klasifikācijas tabulas bērnu un skolu bibliotēkām / Latvijas Nacionālā bibliotēka. Bērnu literatūras centrs ; [sast. Sarmīte Madžule, Silvija Treņjakova] Rīga : Latvijas Nacionālā bibl., 1999 102, [2] lpp. ISBN 9984-607-21-6;
- **Klasifikācijas** tabulas publiskām bibliotēkām / sast. L.Grīnfogele ; zin. red. Ģ.Kučinska, S.Morica ; terminol. red. A.Mauliņa. - Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 1997. - 188 lpp. - (Bibliotēku dienests). ISBN 99849000754

MARC

- Autorzīmju tabula – 2006, 2.izdevums
http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/standarti/publikacijas/Autorzimju_tabula_2_izd.pdf
- ISBD: Starptautiskais standartizētais bibliogrāfiskais apraksts - Apvienotais izdevums – 2008 (ISBD: *International Standard Bibliographic Description - Consolidated edition*) <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/standarti/isbd.pdf>

- Latviešu valodas vārdu un vārdkopu īsināšanas noteikumi bibliogrāfisko datu apstrādē, 3.izdevums – 2008
<http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/standarti/latv-val-saisin-bibliogr-datu-apstrade.pdf>
- MARC21 Bibliogrāfisko datu standarts (*MARC21 standard – Bibliographic data*) 9.versija (2008 oktobris) <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/>
- Starptautiskie katalogizācijas noteikumi “RDA: resursu apraksts un piekļuve” – 2009 (*RDA: Resource Description and Access*) <http://www.rdaonline.org/>
- Universālā decimālā klasifikācija <http://www.udcc.org>
- Vienotās autoritatīvo datu veidošanas koncepcija Latvijā – 2005 (<http://www.kis.gov.lv/attach/koncepcija-autoritativie-06022006.pdf>)

7. AUTOTORTATĪVO IERAKSTU VEIDOŠANA

7.1. Autoritatīvos ierakstus veido LCZB Fondu Komplektēšanas un apstrādes nodaļa un Bibliogrāfiskās un uzzīņu nodaļas darbinieki **Galvenajā autoritatīvo ierakstu datubāzē.**

7.2. Dalībbibliotēkas autoritatīvo datubāzi veido tikai pēc apmācības kursu apguves un saskaņojot to ar Liepājas CZB. Tās ir Aizputes pilsētas bibliotēka, Durbes pilsētas bibliotēka.

4.3. **Galvenie normatīvās bāzes dokumenti** kvalitatīviem autoritatīvo ierakstu izveidei:

- Funkcionālās prasības autoritatīvajiem ierakstiem FRANAR (Functional Requirements and Numbering of Authority Records)
<http://www.ifla.org/VII/d4/wg-franar.htm>
- GSARE Priekšmetu autoritatīvie ieraksti un norāžu ieraksti: vadlīnijas (<http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/standarti/publikacijas/gsare>)
- MARC21 Autoritatīvo datu standarts (MARC21 standard – Authority data) 9.versija (2008 oktobris) <http://www.loc.gov/marc/authority/>
- Vadlīnijas autoritatīvajiem ierakstiem un norādēm (Guidelines for Authority REcords and References)
<http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/standarti/publikacijas/GARR.pdf>

8. LIEPĀJAS REĢIONA VIENOTA LIETOTĀJU REĢISTRĀCIJA

8.1. Izveidotā koncepcija paredz, ka dalībbibliotēkas, kas strādā vienotā BIS Alise sistēmā, veido **vienotu lietotāju datubāzi**. Vienota lietotāju datubāze paredzēta automatizētai krājuma izsniegšanai un saņemšanai.

8.2. Katra dalībbibliotēka reģistrē savus bibliotēkas apmeklētājus jeb lasītājus atbilstoši LCZB izveidotajiem standartiem.

8.3. Katrs lietotājs tiek reģistrēts tikai vienu reizi (vienu reizi tiek ievadīti viņa personas dati).

8.4. Dalībbibliotēkas darbinieks **pārbauda**, vai konkrētais lasītājs jau nav reģistrēts vienotajā datubāzē TIKAI **pēc personas koda**. Ja lietotājs ir datubāzē, darbinieks pievieno savu bibliotēku kā lietotāja apmeklētu bibliotēku.

Pievienojot savu bibliotēku, darbinieks pārskata personas datus **un obligāti izlabo izmaiņas** – uzvārdu, dzīves vietas adresi, mācību vietu, kategoriju u.c.

8.5. Neregistrēta lietotāja datus bibliotekārs ievada atbilstoši LCZB izstrādātajam metodiskajam paraugam, ar kuru tiek iepazīstinātas dalībbibliotēkas pirms lietotāju datu reģistrēšanas.

8.6. **Aizliegts** dzēst citu izveidotu lietotāju datu aprakstu. **Atļauts** izdzēst tikai savu reģistrētu lietotāju.

8.7. Dati par citu bibliotēku lietotājiem ir konfidencionāla, to nedrīkst izpaust trešajām personām, kā arī IZDRUKĀT pašām lietotājam.

9. ATBALSTS

9.1. LCZB kā galvenās BIS ALISE uzturētāja un kopkataloga koordinatore atbild par sekmīgu dalībbibliotēku darbu visās BIS Alise versijās.

9.2. LCZB veic:

- BIS Alise 4 un 4i un Skolu Alise konfigurēšanu un administrēšanu atbilstoši katras dalībbibliotēkas vajadzībām pirms darba uzsākšanas, kā arī darba laikā;
- Organizē sistēmas Alise 4i un Skolu Alise apmācības kursus;
- Nodrošina konsultācijas darbā ar BIS Alise 4i pa telefonu, e-pastu un personiski;
- Informē dalībbibliotēkas par izmaiņām un uzlabojumiem sistēmās Alise 4;
- Organizē un vada ikmēneša metodiskās tikšanās;
- Veido svītrkodu izdrukas.

9.3. LCZB neatbild par dalībbibliotēku datortehnikas un biroja tehnikas darba kvalitāti.

9.4. Ja darbinieks nespēj veikt kādu procesu sistēmā, par problēmu ziņo LCZB IT attīstības departamentam pa e-pastu it@liepajasczb.lv. Atkarībā no situācijas, LCZB risina problēmu vai arī piesaku to TE ALISE problēmu pieteikumā „Jira”.